

## B. A. ΜΟΤΣΑΡΤ

Μιά σύντομη σκιαγραφία της προσωπικότητός του

Είναι γενικώς σύνηθες ακόμα σήμερα να θεωρούμε τόν Μότσαρτ ως ένα τυπικό εκπρόσωπο του Ροκοκό. Βέβαια, η χάρσις και η κομψότης, το φώς και η Ιαρότης της μουσικής του, καθιστούν εδελήγητη μιὰ τέτοια έρμηνεία Ιδίως όταν τὸ έργο του εξετάζεται με τήν προοπτική της έποχής μας. ΟΙ σύγχρονοι του αντίθετος έσκέπτοντο ούσιωδώς διαφορητικά επί της δημιουργίας του. Τούδ έφαινετο συχνά δυσνόητος, βαθυστόχαστος, υπερβολικά εξεζητημένος και πολύπλοκος. "Όσο παράδοξες κι' αν βρίσκουμε σήμερα αυτές τις κρίσεις τους, μάς δείχνουν έν πάσει περιπτώσει πώς διέκριναν τότε προπάντων τὸ νεωτεριστικό και τὸ ασυνήθιστο στή μουσική του, και ότι δέν έβλεπαν διόλου στό προσώπὸ του τόν Θεὸ τής μουσικής τοῦ Ροκοκό πού έπλασαν αργότερα οί μεταγενέστεροι απ' αυτόν. Πραγματικῶς ἡ Ιδιότης, τὸ προσωπικό της τέχνης του δέν στηρίζεται σάν τεχνολογικά γνώρισματα πού τὸν συνδέουν με τὸν πνευματικό κόσμο τοῦ Ροκοκό, αλλά επί τῶν νέων στοιχείων ακριβῶς, έναντιον τῶν ὁποίων ἡ έποχή του αντιδρούσε με ἀποτροφή. Καί ὡς ἄνθρωπος ὅμως, με τίς σκέψεις και τὰ αἰσθημάτα του έστεκε πλησιέστερα στήν επανάσταση παρά στό Ροκοκό. Δέν έννοῶ ἐδῶ τήν πολιτική επανάσταση πού συμπίπτει με τὰ τελευταία έτη τής ζωής τοῦ Μότσαρτ, και με τήν ὁποίαν δέν εἶχε καμία σχέση, αλλά τήν επανάσταση εκείνη τῶν φρονιμάτων και τῶν ἀντιλήψεων ἡ ὁποία παραστάθηκε τότε σάν προμήνυμα τῶν μεγάλων κοινωνικῶν μεταβολῶν πού συντελέσθησαν στό πεδίον τής εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς ζωής και ἡ ὁποία βρῆκε τήν ἀποφασιστική της ἡχώ πρό πάντων σιούδς δημιουργικῶς ἀνθρώπων - αὐτῆς τής έποχής. "Ας μή λησματούμε : "Ο Μότσαρτ ἦταν ὁ πρῶτος μεταξύ τῶν μουσικῶν πού σ' ὀλη του τήν ζωῆ ἀγωνίσθηκε γιά τήν διαφορά της προσωπικῆς του ελευθερίας, ὁ πρῶτος ὁ

ὁποῖος έκανε τήν τέχνη του ἀπεικόνισμα αὐτῆς τῆς προσωπικότητός του και τῶν Ιδανικῶν της. Σέ κανέναν καλλιτέχνη τῆς έποχής του δέν βλέπουμε τόσο παραδειγματικά ἐκπληρωμένο τὸ ἀξίωμα τοῦ Ρουσσῶ "Επιτροφή ἡ ἰδῆ Φύσις πῶς συμβαίνει στόν Μότσαρτ, γιατί αὐτῆ ἡ ἰδῆ Φύσις ἐπιστροφῆς στήν Φύσι, ἡ ὁποία κατά βάθος σημαίνει ἐπιστροφή στόν ἄνθρωπο κυριαρχεῖ σ' ὀλη τήν ζωῆ και τήν δημιουργία του. "Όλες οί διενέξεις τῆς ζωῆς του εἶναι διενέξεις μεταξύ συμβατικῆς ἀφυσικότητος και φύσεως, ὀλες λύνονται με τὸ κριτήριο τῆς Φύσεως.

Μεγαλωμένος σιούδς ἀσπηροῦς τόπους μιὰς Ιερατικῆς αὐλῆς, στήν ὁποίαν ὕπνετοσαν ὁ πατέρας του και αὐτός ὡς ὑπάλληλοι, σπάει τοῦτα τὰ δεσμά ὀταν αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη γι' αὐτό, ἀπό φυσική ἐπιθυμία τῆς ἀπελευθέρωσης. Μολοντί πάντα ἀναγνωρίζει και σέβεται τήν ἀθεντικότητα τοῦ πατέρα του, ἀντιτίθεται



σ' αὐτήν και παντρεύεται παρά τήν πατρική θέλησι, γιατί τοῦ τὸ ἐπιβάλλει ἡ φύσις του. Φιλοδοξία γιά θέσεις και τίτλους, κάθε εἶδος αὐλοκολακείας, πού ἦταν συνηθῶς τότε ακόμα σὸ καλλιτεχνικό ἐπάγγελμα, τοῦ εἶναι ξένες και μιστήες. Δέν θέλει παρά νά κερδίζει τόσα χρήματα μόνο ὀστε νά μπορεί νά ζῆ ἡ οἰκογένειά του, και αὐτός νά συνθέτῃ. Εἶναι πιστός καθολικός, αλλά και ένας σκεπτικιστής κριτικός ἀπέναντι τῶν διδασχῶν τοῦ κλήρου. ΟΙ Ιβέες τῆς διαφωτισέως, ἐπίσης ένα τμήμα τοῦ φαινομένου τῆς γενικῆς πνευματικῆς κινήσεως τοῦ καιροῦ εκείνου, ἐκυρίευσαν και αὐτόν. "Εγινεν ἐλεύθερος τέκτων γιατί εἶβλεπε στόν τεκτονισμό τήν πραγματοποίηση τῶν Ιδανικῶν τῆς συναδελφώσεως τῶν ἀνθρώπων και ἐνός εὐτυχῶδς και εἰρηνικῶ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος. "Ό,τι γνωρίζουμε ἀπό ἐπιστολάς ἀπό προφορικές του ἐκδηλώσεις, ἀπό τίς πράξεις και τήν έν γένει συμπεριφορά του, μάς δείχνει έναν ἄνθρωπο μιὰς ἀβίαστης φυσικότητος λόγου και

σκέψεις, έναν άνθρωπο που δεν έχει τίποτα στραβό, τίποτα μισό, τίποτα ψευτικό και προσποιητό. "Ετσι που μπορούμε να ποούμε: "Εναν άνθρωπο ό οποίος ως τις τελευταίες Ινες του είναι Φύσις. Μία τελεία ταιριότης Φύσεως και ανθρώπου. Από αυτήν την συνάντησιν και μόνον εξηγείται τό εκπληκτικά πρόωρο θανάτωμα τής μουσικής του Ιδιοφυίας, παρόμοιον τό όποιο δέν ύπάρχει σ' όλη τήν γνωστή ός μάς μουσική Ιστορία. "Εξηγείται δε επίσης ή πραγματικά σχεδόν άπίθανη εύκολία με τήν όποια δημιουργόσε, και ή όποία τό επέτρεπε να συλλάβη και να γράψη τό όπέρωχα, θαυμαστά εις έμπνευση και τέχνη έργα του, σ' συντομώτατο χρονικό διάστημα.

Ξέρουμε ότι ό Μότσαρτ ως παιδί στά ταξίδια με τόν πατέρα του, που τόν όδήγησαν σ' όλα τά τότε μουσικά κέντρα τής Εύρώπης, έδρεψε θριάμβους όσο κανένας μουσικός τής έποχής του. Γνωρίζουμε όμως επίσης ότι τήν έποχή τών επιτυχιδών του ως παιδί—θαύμα άκολουθήσε μία περίοδος άπογοητεύσεων. "Αλλά δέν είναι άσφατό ν' αναζητήσουμε έδω τά αίτια τής μόνο στην άδιαφορία τών ανθρώπων. Οί λόγοι πρέπει ν' άποδοθούν, έν μέρει τουλάχιστον, στον Μότσαρτ τόν ίδιο. "Αντιμετώπιζε τόν κόσμο όπως ένα μεγάλο παιδί, και δέν μπορούσε να προσομοιωθί στις έπιθυμίες του όσο θ' άπαιτούσε μία περίληψη ή κριτική. Μολονότι ήβλεπε τήν ανάγκη μιας έξασφαλισμένης ύπάρξεως δέν άποφάσιζε πιά, μετά τήν πικρή πείρα τού Σάλτσμπουργκ, να διχθή μίαν Ιδιώτερη θέση, γιατί αυτός ή εκείνος ό δρος δέν τού άρεσε, αλλά κυρίως γιατί στην άδιόρθωτη αίσιοδοξία του, πίστευε ότι έπρεπε με τήν άβουνη και άπωσήτοτε καλοούτοχη μουσική που έγραφε να δύναται κατά κάποιον τρόπο να ζήση σαν άνεξάρτητος καλλιτέχνης. Ξεχώσε όμως ότι τό ένδιαφέρον τών ανθρώπων είχε μετριασθεί άισθητά άφούτου τό παιδί—θαύμα έγινε ένας ώριμος άνδρας που τρωόσε τόν δικό του δρόμο, και, άδιαφορώντας για τίς κυριαρχούσες συνήθειες και αντίληψεις, όπήκουε μόνο στη φωνή τής Ιδιοφυίας του. Τί τό παράξενο άν γρήγορα βρέθηκε στη σειρά τών δεξιοτεχνών και συνθετών εκείνων ό όποιοι ένέπνεαν περισσότερο έκτίμηση παρά ζωντανών ένθουσιασμού. "Η κατάσταση τής ζωής του έγινε τό όλοένα πιο στενώχρη. Από χρόνο σέ χρόνο άπεμονότο περισσότερο. "Ηταν ένας έλεύθερος άνθρωπος, μά ό κόσμος δέν έδινε σημασία στην έλεύθερία του. "Ηταν ένας διάσημος πιανίστα, αλλά ύπάρχον άλλοι περισσότερο προτιμώμενοι από αυτόν, "Ηταν ένας διακεκριμένος συνθέτης, ύπάρχον όμως άλλοι δημοφιλότεροι. Οί πορτσάσις τών μελοδραμάτων του

συχνά—Ιδίως τών "Γάμων τού Φίγκαρο" στη Βιέννη—έπραματοποιούντο μόνο κατόπιν σκληρών αγώνων έναντίον κάθε είδους μηχανογραφιών.

Δέν πρέπει ν' άποροούμε για τήν σχεδόν χρονία άθλιότητα τής ζωής του, δέν ήταν καθόλου καλός νοικοκύρης, είχε χρήματα; Τά σκόρπιζε και με τά δύο χέρια, και είχε πάντα άφορμές για έξοδα, γιατί άγαπούσε τή ζωή, δέν ήταν άωστος και άκόλαστος όπως και κειρούς έλέγθη, αλλά άπέχε πολύ από τό να είναι σεμνότοφος. "Αγαπούσε τρωφερά τή γυναίκα του, αυτό όμως δέν τόν έμπόδιζε να δείχνη άδυναμία και σ' άλλες γυναίκες. Δέν ήταν κοιλιδούβουλος, μά ήξερε να έκτιμώ ένα καλό τραπέζι. "Ηταν γενικάς ένας άνθρωπος που γνώριζε τίς μεγάλες αξίες, αλλά δέν περιφρονοούσε και τά μικροπράγματα τής ζωής. "Ενας άνθρωπος που χωρίς καμία προκατάληψη έσοπέτητο και δρούσε πάντα άνταποκριμόμενος στον αυθόρμητισμό τής φύσεώς του, και ως έκ τούτου προσέκρουε παντού όπου δέν άνεγνωρίζε τό δικαίωμα τής ήθικής αυτοδιαθέσεως. "Εβλεπε τόν κόσμο μέσα από τό πρίσμα τών άισθημάτων του. Αυτό τόν έκανε έναν άπαναστάτη τής έποχής του, και συγγενή προς τόν Μπετόβεν. Βέβαια ή μουσική του δέν έχει τό πνευματώδες, τό τιτάειο προμηθεικό τό άλλοι, αυτό όμως είναι μία διαφορά τών ίδιουσγκρασιών και όχι τών βασικών τής πεποιθήσεων. Γεγονός είναι ότι και στούς δύο τά προσωπικά συναισθήματα και βιώματα έμφανίζονται ως κυρία πηγή είς τήν δημιουργία τους. Και μ' αυτό κατά βάθος εισέρχεται ή μουσική τό στάδιο του ρωτιστισμού, άν όχι άκόμα όσον άφορά τήν φόρμα τουλάχιστον στην πνευματική τής κατάταξη.

"Η άνθρωπότης μετά τόν θάνατο τού Μότσαρτ, μετέβαλε τήν ούδέτερη στάση που είχε κρατήσει άπέναντί του όσο ζούσε, σ' έναν άπερίοριστο θαυμασμό. "Όσον εύόητον κι' άν είναι αυτό δέν πρέπει να παραγνωρίζουμε, Ιδίως για τόν Μότσαρτ, τά αίτια που κατέστησαν δυνατή αυτή τήν παγκόσμια έπιβολή. Δέν πρέπει, όπως παρετήρησα ήδη άρχικάς ν' αναζητηθούν μονάχα στά καθαρώς φορμαλιστικά χαρακτηριστικά τής τέχνης του, στην χάρη τή συμμετρία, τήν διαύγεια, σ' αυτά που όνομάζουμε «όμορφιά» τής μουσικής τού Μότσαρτ. Τό φαινόμενο Μότσαρτ εξηγείται κυρίως από τόν μοναδικό συνδυασμό πνεύματος και φύσεως, που δίνει στη μουσική του τήν άνώτερη πνοή και τό μέτρον, αλλά και τήν ακατόβλητη ζωτικότητα και φρεσκάδα τό πάγωμα στα ούράνια, πρό πάντων όμως τήν θερμική ένείνην έγκαρδιότητα που μιλάει στην ψυχή όλων τών ανθρώπων.